

Sabiedrības interesēs atbrīvot no kriminālatbildības

Par datorprogrammu nelegālu izmantošanu iestājas kriminālatbildība. Vai no kriminālatbildības var atbrīvot, ja lieta nav izskatīta saprātīgā termiņā, pamatojot to ar sabiedrības interesēm? Izskatām Senāta spriedumu!

Lietas būtība

Senāta Krimināllietu departaments 2023.gada 12.septembrī pieņēma [lēmumu lietā SKK-25/2023](#), kurā tika pārbaudīts, vai apsūdzētais, būdams gan uzņēmuma dalībnieks, gan valdes loceklis, bija atbildīgs:

- par datortehnikas iegādi un datorprogrammu legalitāti;
- par uzņēmuma uzņēmējdarbības veikšanas vietā četrās datorsistēmās bez tiesību subjekta atļaujas reproducētiem autortiesību objektiem – deviņām datorprogrammām.

Senāts [lēmumā lietā SKK-25/2023](#) atzina, ka attiecībā uz autortiesību, blakustiesību un tiesību uz preču zīmi pārkāpumiem darbojas Kriminālprocesa likuma (KPL) [125.panta](#) 2.daļā norādītais fakta legālās prezumpcijas princips, tādēļ apsūdzētajam valdes loceklim ir jāspēj uzrādīt dokumenti, kas pamato datorprogrammu legālu izcelsmi, kamēr autortiesību pārkāpuma konstatēšanā nav izšķirošas juridiskas nozīmes dažādiem citiem blakus apstākļiem.

Līdztekus šīs lietas ietvaros Senāts analizēja jautājumu par valdes locekļa tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā pārkāpumu, vērtējot, vai valdes locekļa atbrīvošana no kriminālatbildības ir jāsamēro ar sabiedrības interesēm, kas var tikt aizskartas ar noziedzīgo nodarījumu.

Autortiesību pārkāpuma pierādīšana

Atbilstoši Autortiesību likuma (AL) [4.panta](#) 1.daļas 1.punktam autortiesības neatkarīgi no izpausmes formas un veida ir arī datorprogrammai. Datorprogrammas autoram attiecībā uz datorprogrammas izmantošanu ir izņēmuma tiesības, tostarp atļaut vai aizliegt tās izmantošanu, kā arī saņemt par minēto atļauju atlīdzību.

Gadījumā, ja tiek fiksēts, ka persona izmanto autordarbu, tieši tai ir pienākums pierādīt šo tiesību legālu iegūšanu

Autortiesību īpašnieka atļauja tiek izsniegta gan licences līguma, gan licences veidā. Darbība, ar kuru aizskartas autora personiskās vai mantiskās tiesības jebkādā veidā bez viņa piekrišanas, ir uzskatāma par autortiesību pārkāpumu.

Attiecībā uz autortiesību, blakustiesību un tiesību uz preču zīmi pārkāpumiem darbojas KPL [125.panta](#) 2.daļā norādītais fakta legālās prezumpcijas princips. Proti, ir uzskatāms par pierādītu, ka persona ir pārkāpusi tiesiskā īpašnieka autortiesības, blakustiesības vai tiesības uz preču zīmi, ja vien tā nespēj ticami izskaidrot vai pamatot šo tiesību iegūšanu vai izcelsmi. Gadījumā, ja tiek fiksēts, ka persona izmanto autordarbu, tieši tai ir pienākums pierādīt šo tiesību legālu iegūšanu. Pretējā gadījumā tiek prezumēts, ka persona ir pārkāpusi tiesiskā īpašnieka autortiesības.

Apelācijas instances tiesa konstatēja, ka par deviņām apsūdzībām norādītajām datorprogrammām uzņēmums nespēja uzrādīt dokumentus, kas pamato šo programmu legālu izcelsmi. Atbilstoši AL [4.panta](#) 1.daļas 1.punktam autortiesības neatkarīgi no izpausmes formas un veida ir arī datorprogrammu reproducēšanai.

Senāts atzina, ka situācijā, kad komersants nespēj uzrādīt dokumentus, kas pamato datorprogrammu legālu izcelsmi, nav izšķirošas juridiskas nozīmes apsūdzētā aizstāvju kasācijas sūdzībā norādītajiem apgalvojumiem par policijas

darbinieku nekompetenci, apskates gaitā pieļautajiem trūkumiem un ekspertīzes nepieciešamību kompānijas autortiesību pārkāpuma konstatēšanā.

Kad apsūdzēto var atbrīvot no kriminālatbildības

Atbilstoši KPL tiesiskajam regulējumam, konstatējot tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā pārkāpumu, uz personu, kuras tiesības pārkāptas, attiecināma tostarp, bet ne tikai, atbrīvošana no kriminālatbildības (Krimināllikuma (KL) [58.panta](#) 5.daļa) vai soda mīkstināšana inkriminētā panta sankcijas ietvaros (KL [49.¹panta](#) 1.daļas 1.punkts).

Apelācijas instances tiesa šīs lietas ietvaros bija konstatējusi, ka ir pārkāptas apsūdzētā tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Konstatējot šo tiesību pārkāpumu, apgabaltiesa bija piemērojusi KL [49.¹panta](#) 1.daļas 1.punktu un samazinājusi apsūdzētajam sodu (brīvības atņemšanu) par vienu mēnesi.

Konstatējot tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā pārkāpumu, vislabvēlīgāko seku piemērošana ir atbrīvošana no kriminālatbildības, kas katrā gadījumā ir izvērtējama.

Tiesai jāvērtē, vai valdes locekļa nesamērīgi ilga atrašanās apsūdzētā statusā pēc savas būtības nav pietiekama, lai nepiemērotu kriminālatbildību

Apsūdzētā aizstāvji lietas ietvaros bija norādījuši, ka KL [58.panta](#) 5.daļas piemērošana nebūtu izvērtējama atkarībā no tā, kādas tiesības vai intereses ar nodarījumu ir aizskartas. Tiesai esot jāvērtē, vai valdes locekļa nesamērīgi ilga atrašanās apsūdzētā statusā pēc savas būtības nav pietiekama, lai nepiemērotu kriminālatbildību.

Savukārt Senāts atzina, ka apgabaltiesa bija pamatojusi, kādēļ apsūdzētā atbrīvošanai no kriminālatbildības izskatāmajā lietā nav tiesiska pamata. Vēl jo

vairāk – Senāts noraidīja apsūdzētā aizstāvju argumentāciju saistībā ar KL [58.panta](#) 5.daļas piemērošanu un atzina, ka, lemjot par iespēju atbrīvot apsūdzēto no kriminālatbildības, ir izvērtējams arī ar noziedzīgo nodarījumu aizskarto interešu nozīmīgums, lai samērotu šo iespēju ar sabiedrības interesēm, kuras šādā gadījumā var tikt aizskartas.

Līdz ar to apsūdzētā nesamērīgi ilga atrašanās apsūdzētā statusā pati pa sevi nav pietiekama, lai apsūdzētajam nepiemērotu kriminālatbildību. Šādos gadījumos ir izvērtējams arī ar noziedzīgo nodarījumu aizskarto interešu nozīmīgums.

<https://itiesibas.lv/raksti/tiesvedibas/tiesvedibas/bizness-sabiedribas-interes-es-atbrivot-no-kriminalatbildibas/26895>